

# La revoluziun rumena

## Dal Banat vers la chapitala

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ **«Las midadas politicas en senn democratic da 1989 han gi lieu en Rumenia cun violenza.** I han cumenzà en la citad da Timisoara sco protesta cunter la bandischada prevesida d'in preditgant reformà; lezza ha manà ad ina demonstraziun vehementa cunter il reschim e per il dretg da sa mover, da s'exprimer libramain e da dar perditga publicamain da l'atgna cretta (...). Quella revoluziun è sa derasada en blers auters lieus cun culminaziun a Bucuresti, chapitala dal pajais» (1). Il territori rumen (238 397 km<sup>2</sup>, var 20 milliuns olmas) è traversà d'ina chadaina da muntognas che va dal Danubi a sidost da Timisoara al cunfin ucranais a nord dals «Muntii Rodnei» (2303 m). Punct culminant da lezza chadaina è il Piz Moldoveanu (2544 m) en las Carpatas, a nordvest da Bucuresti. Quella chadaina era il cunfin tranter Rumenia ed Ungaria da 1867 fin 1920. Timisoara (per ungarais Temesvár), sper il flum Timis, è la segunda citad da la Rumenia cun 319 279 olmas; la regiun ha num Banat.

### La minoritad ungaraisa ha fatg part

Il politolog Dragos Petrescu (Universitad da Bucuresti) ha gist publictà in essai davart la revoluziun rumena da 1989 en la revista ecumenica svizra «Religion & Gesellschaft» (2). L'autur scriva: «I ha cumenzà cun la protesta religiusa paschavla d'ina gruppa pitschna da cartents quasi tuts da derivanza ungaraisa ch'èn sa radunads enturn la chasa da László Tóké, plevon revoluziunar da la baselgia reformada, ch'ins dueva deportar sfurzadamain. L'investg d'Oradea László Papp aveva firmà il cumond d'evacuaziun per supprimer l'acziun nitis religios da Tóké e sia tenuta cumbat-

tiva per la minoritad ungaraisa en Rumenia. Ins ha la finala relaschà Tóké da sia piazza a Temesvár per al dischlocar ad in vitget da Transilvania (...). Ils 10 da december, suenter il cult divin, ha'l declerà ch'el stoppia bandunar sia abitaziun ed ha intimà ils fidaivels d'esser perditgas da sia evacuaziun. Ils 15 da december è ina fulla da var tschient fidaivels da la minoritad ungaraisa sa radunada davant la chasa-pravenda per sustegnair lur plevon (...). La damaun dals 16 pareva la situaziun da sa calmar, ma suentermezdi è blera gliעד turnada; ina perditga sa regurdava ch'in pèr vuschs hajan clamà (...): 'Giu cun Ceausescu!' (...). La saira encunter las set stevan var milli personas sin il plaz (...). La revoluziun ha cumenzà suenter las nov cur che truppas da polizia, patruglias militaras, uffiziers da la milissa ed agents da la 'Securitate' en civil cumbattevan ils demonstrators (...). Ils 21 èn protestas s'exprimidas en bleras autras citads, er a Bucuresti» (pp. 24–25). Suenter dis da confusiun e da repressiun, ils 22, ha ina fulla immensa bloccà 'conducator' Nicolae Ceausescu e sia dunna Elena a Bucuresti, en il bajetg da la Partida communistica. I èn lura fugids en helicopter vers nordost, vers il cunfin moldav ed ucranais; ma i èn vegnids tschiffads a Targoviste «nua ch'i èn vegnids sajettads suenter in process da spectachel (...). La revoluziun rumena ha fatg 1104 unfrendas e ferì 3352 umans (...). La Rumenia è lur ida ina lunga via da svilup democratic enfin a l'adesiun a la Nato ed a l'UE» (p. 25).

1. Adrian Schiffbeck en: OST-WEST 3/2019 (ed.), Regensburg (Friedrich Pustet, ISSN 1439-2089), p. 200.  
2. Eine unerwartete Revolution: 1989 in Rumänien und die Folgen. En: Religion & Gesellschaft in Ost und West 9/2019 (ed.), Turity (g2w.sui@bluewin.ch), pp. 24–26.